

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklám-cikkek pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:	
Égész évre	8 Kor.
Félévre	4 -
Negyedévre	2 -
— Hirdetések díjszabás szerint. —	

A Szent Atya ravatalánál.

A keresztény világot ért gyász alkalmából Püspök urunk az alábbi körlevelet intézte Krisztusban szeretett híveihez:

Az egész kath. egyház mély gyászba borult. A világ öt részében háromszáz millió szív megrendült fájdalomában ama lesújtó hirre, hogy XIII. Leó pápa, az egyház látható feje, az egész kereszténység atyja, a világ első és legnagyobb embere, sirba szállt.

Sírjunk ravatala előtt, de nyugodjunk meg Isten legszentebb végzésén és imádkozunk.

Vannak nevezetes sírok, melyek bennünk szomorú emlékeket keltenek, mert olyan emberek takarnak, kik sok nép boldogságát megrontották; de vannak dicsőséges sírok is, melyek életet, vigaszt, lelkesedést lehelnek. Ilyen páratlanul dicsőséges a mi Urunk Jézus Krisztus sírja és az övéhez hasonló soknak sírja az Ő helytartói közül, ilyen szentatyánk XIII. Leó is. Mint szent életű püspök foglalta el a világ legfontosabb, legmagasabb trónját, mint szent pápa vezette Krisztus juhait és bárányait és mint szent tért Isten színe elé, hogy elvegye nagyszerű, sokoldalú munkásságának örök jutalmát.

Krisztus sok millió harcosának élén

25 éven át lobogtatta a kereszt zászlóját, mint az igazság, szabadság és az élet zászlóját, hívőknek és hitetleneknek egyaránt el kellett ismerniök, hogy ezen legmagasabb tisztének megfelelt. A seregek Ura ugyanis hű maradt adott szavához és gondoskodik egyházáról az idők viszonyai szerint. Midőn tehát az élet-halálharc legélénkebben folyik és közel van a válság pillanata, bizonyára a leghívebb, legbölcsebb, legbátrabb vezért állítja a sereg élére, oly férfit, kit ezrek között választott ki, kit saját szíve szerint alakított és isteni erővel megedzett.

Leo oroszlánt jelent. És valóban, bár megjelenése mindig egyszerű, szelíd, szertetreméltó volt, az egyház ellenei mégis félve néztek Róma felé, mert bárányszelidségével oroszlánbátorság párosult benne, midőn az egyház jogait védelmezte; kimélettel, kiváló bölcseséggel és akadályt nem ismerő eréllyel iparkodott nem annyira legyőzni, mint meggyőzni az egyház elleneit.

Valóban ráillettek a régi jóvendölés szavai, melyek szerint „*lumen de coelo*“ v. i. az égből jövő világosság leszen Ő, mert az volt főtörekvése hosszú pápasága alatt, hogy a pogányság sötétségébe már-már visszaeső világon az örök igazságok lángjával világosságot terjesszen.

Igen szomorú viszonyok közt vette át XIII. Leo 1878 elején az egyház kormányzatát és ha nem is szenvedett annyit durva erőszak által, mint boldog emlékü martyr-elődje, IX. Pius, mégis olyan trónt kellett elfoglalnia, mely mindentől megvolt fosztva, mint fogolynak kellett élnie saját palotájában és utolsó lehelletéig viselte az istentelen és szentségtörő erőszak összes következményeit.

Az egyháznak ellenei az üldözésnek minden kigondolható módjával törtek szent hitünk romlására, egyházunk hatalmának és a pápai tekintély csökkentésére. Majdnem minden állam hozott ezen időben olyan törvényeket, a melyek a kath. egyházzal szemben ellenséges érületről tanuskodnak. A szerzeteseket kiűzték csöndes, áldást hozó hajlékaikból és javaikat lefoglalták, a jótékony intézeteket és az iskolákat kiragadták az egyház kezeiből és mindenütt azon törekvés mutatkozott, hogy az egyház a nyilvános életből, a törvényhozásból, az ifjúság neveléséből, a családból kizárassék; minden, a mi szellemi, erkölcsi: egyház, vallás, tekintély, kötelesség, lelkiismeret, törvényisztelet háttérbe szorítottassék és a birvagy, testvagy és az élet kevélysége állíttassanak oda, mint a valódi bölcseségekvei.

XIII. Leó pápa teljesen átértette, hogy

TÁRCA.

Apróságok XIII. Leó életéből.

A kilencven évet meghaladott pápa szervezete valóságos dacolt az idő vasfogával. Pedig nem is nagyon kímélte magát. Még kedves doktorának, Laponninak sem fogadott mindig szót. Nagyon szeretett ugyanis éjszakázni. Néha tizenegy, féltizenkettőig is fennmaradt olvasgatva vagy latin verseket csinálva. Egyizben nagyon szigorúan meghagyta aztán Laponni, hogy többé tíz óra után világosságot ne lásson. Ő szentsége azonban kifogott rajta. Tíz óra után lecsavarták a lámpást s egy apró, kis kézilámpást gyújtott meg. Leült egy alacson tabourette-re, s így olvasott vagy irt tovább. A kis lámpát évekig egy kedves, fiatal udvari papja tartotta, aki egy alkalommal azonban hirtelen magasabbra emelte a lámpást, ennek világa kilátszott az ablakon. Laponni rájött az egész dologra s másnap a fiatal papot tette felelőssé, hogy megrövidíti a pápa életét. Másnap este aztán, mikor a lámpatartásra került a sor, a fiatal pap beteg jelentett. Ennek az okát is megtudta a pápa és azonnal nem éjjelezett többé.

Szokása volt a pápának mindenféle jegyzeteket csinálni, de ezeket csak apró szelet papírokra írta fel. Némely napon 20—30 ilyen szeletkét is tele irt, s noha megszámozta, néha órákig keresgélte egyet-egyet fiókjában. Valamelyik udvari papja figyelmeztette egy izben, menyire jobb lenne, ha ugynevezett Notes-ba jegyzetne. A pápa rögtön hozatott is egy ilyen bőrkönyvecskét s elkezdett belé írni. Azonban alig pár napig tartott a dicsőség. A kis könyvbe unta a lapozást, nem találta meg mindjárt a lapot, amelyre irt, végre is letette:

— Csak jobbák a papíroskák — aki megszokta a rendetlenséget, az a rendben nem igazodik el.

Pedig leszámítva ezeket a papírkákra való jegyzéseit, oly rendes volt XIII. Leó, hogy bármily könyvet, ha elő akart kerestetni, pontosan tudta, melyik szekrénynek melyik polcán van.

A kihallgatásoknál rendesen vidám volt. Magán audienciáknál — amit ugyan nagyon ritkán osztogatott — valóságos kedélyes. Egy izben, két főrangú magyar hölgyet fogadott. Amint beléptek a pápa elébe, szinte elfogódtak, s az egyik halkán sugta a másiknak:

— Olyan mint egy fehér hattyu.

Audencia végén aztán mosolyogva jegyzé meg a pápa:

— Igaz, mint egy hattyu, de aki porban fürdik. S vidáman mutatott burnót porral telehintett fehér talárjára.

A mezei gazdálkodást különösen szerette. Minta-szölőtelepet létesített a Vatikán kertjében, s nagy öröme telt a szüretelésben. Kedvenceit mindig megajándékozta saját termésű borából, s ez nagy kitüntetés számba ment. Egyik magyar püspöknek is küldött egyszer egy ilyen hordécska bort és megíratta neki, hogy ez — t. i. az ő bora — majdnem olyan jó, mint a magyar bor. A magyarok iránt általában nagy rokonszenvvel viseltetett, s a Regnum Marianum zárandókat különös figyelemben részesítette.

Magyar papokat is szívesen tartott udvarában. Véletlenül egymásután néhány igen szép magyar papja volt s akkor mondta: Hungari habent physiognomiam pulchram. Kedvence volt sokáig egy kálvinistából áttért fiatal magyar pap, aki néhány évig mint protonotarius is működött mellette. Egy izben azt mondta neki XIII. Leó, szavalna neki valamit magyarul. Szeretné hallani, miként hangzik valami hexameter, vagy ilyes a szittya nyelven. A fiatal pap aztán rákérdezte:

— Hősvértől pirosult gyászter, sóhajtvá köszöntlek . . .

a jelen nyó morok és zavarok forrása a tévelyek özönében, a hamis felfogásokban keresendő, mely tévelyek beszívárogtak már a népek minden rétegébe és a teljes felbomlás veszélyébe sodorták az emberi társadalmat; miért is óriási munkáját és tekintélyét a keresztény társadalom felélesztésére szánta. Legfontosabb teendői közé sorozta újból meghódítani a sziveket és elméket azon tanoknak, melyeket a társadalom felforgatói leghevesebben támadtak meg és legelkeseredettebben üldöztek, gyaláztak, tagadtak.

Miért is felvilágosítva a Szentlélektől, sorjába vette a jelen kornak nemcsak tévelyeit, de jogtalan és igazságtalan elveit is, kimutatva azoknak rettenetes káros voltát, atyailag intve és kérve a fejedelmeket, kormányokat, a népek vezetőit és a népet, hogy ezen átkos forrásokat tömjék be minél előbb, ha a politikai, társadalmi és családi életet és vele az országok javát megmenteni akarják. „Napnál világosabb mindnyájunk előtt” — így szóló körleveleiben — „hogy a pogániasodásnak nincsen biztos alapja, ha nem nyugszik az igazság örök elvein, a méltányosság és jog változatlan törvényein; ha nem az őszinte szeretet fűzi egymáshoz az embereket és szabályozza kölcsönös köteleiket. Már pedig ki tagadhatná, hogy az egyház volt az, mely az evangélium terjesztésével visszahelyezte az embert természetének eredeti méltóságába? A régi pogányság igája alól a kereszténység szabadította fel az emberiséget. A kereszténység idézte elő azon nagy szellemi átalakulást, a melyhez hasonlót nem képesek a történelem évkönyvei felmutatni. A nagy veszélyben tehát, mely a társadalmat jelenleg fenyegeti, joggal és alaposan ismét csak azon egyháztól lehet mentő-eszközöket remélni, a mely a régi pogány társadalmat eltörölni képes volt.”

Az állami rend egyik föltételül a *fejedelmi tekintélyt* és az iránta tartozó engedelmességet állítván fel a sz. Atya kimutató, „*hogy a hatalom nem a néptől, hanem az Istenről származik, mint minden hatalom természetesen és szükséges kútfőforrásából. A polgároknak tehát kötelességük úgy hódolni és engedelmeskedni az uralkodóknak, mint magának Istennek, nem a büntetés miatt, nem hízalgesből, hanem lelkiismereti kötelességérzetből. Ez fekteti az uralmat valóban erős alapokra.*”

De kimutatja azt is: hogy a fejedelmek ezen hatalmat nem magán érdek előmozdítására nyerték és következőleg annak kezelésénél nem saját, hanem alattvalóik hasznát kell szem előtt tartaniok. Uralkodjanak igazságosan és hűségesen népeik felett. Alkalmazzák a szükséges atyai szigort, de ne feledkezzenek meg a könyörületeségről. Ily módon távol fog maradni minden nyugtalanság és lázadási viselkedés. Biztosítva lesz a királyok tisztelete és élete, biztosítva az államok nyugalma és jóléte.

A sz. Atya oltalmába vette a *munkásosztályt*. Kárhoztatja az igazságtalanságot a birtokos osztályban, mely a munkástól elvonja a neki járó bért; kárhoztatja a szerencsétlen törvénykezést, mely féket ereszve a töke uralmának a védtelen munkásokban megtöri a lelkiületet, de még az embert is géppé változtatja át. Az ekkép elnyomott ember elveszti tiszteletét önmaga iránt, elvadul, minden erkölcsi tekintetet megvet és a társadalomtól felforgatja.

A pápa kimutatja, hogy a *szocializmus* jelen eretnokségét csakis úgy lehet megszüntetni, ha a kormányok igazságos törvények által oltalmába veszik a munkásokat, igazsággal és szeretettel meghatározva a munkaidőt, a munkabért, az ünnepi szünetet, különös tekintettel a gyermek- és nőmunkára.

A sz. Atya oltalmába vette a *szegényeket*, kik Krisztus személyét képviselik. Figyelmeztette a gazdagokat, hogy feleslegüket a szegényeknek adják, nehogy azon könyörületlen gazdag sorsára jussanak, kit Isten kárhoztatba taszított; sürgette az áldozatkészséget, egyletek és társulatok megalakítását a világ nyomorának enyhítésére. Főképp pedig oltalmába vette a *család*ot, melyet a jelen istentelen áramlat, minden áron elvilágiasítani akar, kivonva azt az egyház hatalma alól, hadd támadjon egy új nemzedék, mely elvesztette a keresztény erkölcsi érzést: „Azok” — így írja a pápa — „*kik a keresztény társadalomban világiassítják a házasságot, valósággal lealacsonyítják azt, gúnyt üznek az alattvalók hitéből, megzavarják lelkiismeretüket.*”

Két nagyfontosságú levelet irt a sz. Atya a házasság tárgyában. Kimerítően tárgyalja az egyháznak tanát. Előadja az államnak jogkörét a házasságot illetőleg. Ismerteti a polgári házasság mibenlétét és áldástalan következményeit, úgy hogy a házasság szentségére vonatkozólag minden katolikus itt megtalálhatja az irányelveket, a melyekhez ragaszkodnia kell. Felhívja a kormányfőriákat: „*tartsák fenn a házasság sz. törvényeit, ne utasítsák vissza az egyháznak az erkölcsiség védelmére és a családok boldogítására szolgáló közreműködését és egyesüljenek az egyházzal mindazon károk elhárítására, melyek nemcsak az egyházat, de főleg a társadalmat fenyegetik. Mert az államélet alapját a család alkotja és azért a családtól függ nagyrészt az állam békeje és jóléte. Már pedig a család olyan, a minővé azt a házasság teszi és nem lehet boldog házasság, hacsak az Isten és egyház törvénye nem szabályozza azt.*”

Fel nem sorolhatom egy rövid körlevél keretében mindazon üdvös intézkedéseket, melyeket a bold. sz. Atya a je-

Es végig mondta Kisfaludy Mohács-át. A pápa egészen fellelkésedett.

— Ah, de szép, hogy patlog... Ez a nyelv igazán arravalónak látszik lenni, hogy vitéz harcsoakat lelkesítsen háboruba.

Rómában nem szabad a papoknak eszmában járni, csak eszatos cipőben. Nálunk meg, kivált régibb szabású egyházi férfiak tudvalevőleg nagyon szeretik a eszmát, így Haynald éresek is rendesen eszmát hordott. Így tett Rómában is, ami egy kis visszatetszést szült. Történt aztán, hogy egyizben valami római pap jött Kalocsára s azt a bíboros, eszatos cipőjében jól megsétáltatta a bokáig erő, vendégmarasztó sárban. Prűszkölt, köhögött a monsignore és két hétig nyögte a náthát.

— No lássa, — magyarázta Kaloesa szellemes bíboros — most már tudja, miért hordunk mi eszmát. Ez a kis história fülébe ment XIII. Leonak is és Rómában többé sohasem esett szó a magyar püspökök eszmájáról.

A fotografálást nem szerette ő Szentsége. Festőnek is alig ült s legjobb képét magyar festő, László Fülöp festette. Történt azonban, hogy a vatikáni kertekben egyizben meglepte valami szentvédélyes amateur és hirtelen lekapt. Meglátta ezt a pápa, de észrevéve, mennyire szepeg a fotografáló, nyájás, jóságos mosolylyal mondá: — No se baj, megtörtént, de legalább ne esinaljon nagyon vének és esunyanak. Aztán meg küldjön egy exemplárt.

A tulboldog amateur aztán annyira retouchirozta a képet, hogy a pápa vidáman jegyezte meg:

— Óh! hiszen ezen a képen valóságos káplán vagyok!

Passzióval sakkozott. Nem igen mattolta meg soha senki. Úgy gondolta, hogy környezete nem meri, s egyizben, egyik alsóbbrendű, híres sakkista híreben álló papját hivatva. Ez aztán nem igen adva a dehors-okra, alaposan rávert ő szentségére.

— Derék, de többször maga sem ad nekem mattot. — S úgy vigyázott XIII. Leo, hogy tényleg nem tudta többé megverni vitéz partnere se.

A virágokat nagyon szerette. A spanyol királyné, aki komaasszonya volt, egyizben remek rózsafákat küldött a pápának. Elültette a Vatikán kertjében s nagy gondnal ápolhatta. Aztán valahányszor gyaloghíntőjén sétát tett, kérdezősködött a rózsák felől, s az első kinyílt virágnak üvegburát csináltatott, amely alá leprezelte s fogytig híven megőrizte. Átalában kedvelt minden virágot.

Rendkívülien egyszerűen élt. A Vatikán tizenegyezer szobájából alig használt hármát. — Ez is sok, — mondogatta, — mert mentőkisebb helyen vagyunk, annál melegebben vagyunk.

Valósággal felt a hidegtől és gyűlölte. Még az aránylag enyhe római tél is megviselte, s a

legesekélyebb hidegnel már kérte komornyikjától a dupla keesebőrt.

Egy egybeszabott, tibeti keesebőrből készült alsó öltöny volt ez, melyet — ha nagyon fázt, — a szörmes oldalával befelé öltött testére. Ő hozta be a fütést is a Vatikánba s szobájában olyan hőség volt, hogy, kivált az olasz kardinálisok, csakúgy ájultoztak.

Rokonait nagyon szerette. Karáesonny estén mindig összegyűjtötte a Pecci-család gyermekeit s figyelmeztette őket, esinálnak meg a listát, mert nem tudja majd nélkül, mit hozzon a bambino, az olaszok Jézuská-ja. Sokszor aztán ő maga válogatta össze a felirt játékokat s örült az örvendő gyermekekkel.

Egyik legnagyobb öröme az volt, hogy pápaságának 25 éves évfordulóját a protestánsok is megünnepelték, majd Vilmos császár látogatásának örvendezett.

Margheritta, a nagyon vallásos olasz királyné rajongott XIII. Leoért, ami sokszor bántotta az olasz politikusokat. Mikor aztán Umberto meggyilkolták, így szólt a pápa:

— Lám, milyen jó, hogy a királyné megmaradt oly hívőnek, oly vallásosnak, — mi vigasztalná most különben ebben a rettenetes csapásban.

lenkor súlyos sebeinek meggyógyítása céljából mint egyedüli üdvözközöket sürget. Nem tehetem azonban, hogy egy igen fontosról említést ne tegyek.

A sz. Atya érzé, hogy a pokol hatalmasságait pusztá ember erővel visszaverni nem lehet; ahöz folyamodott tehát, kit az egyház 19 századon át tisztelt, mint a keresztények segítőjét, Isten Anyjához, Máriához folyamodott, ki isteni jóvondulás szerint hivatva van arra, hogy összetiporja a tévelyek kigyójának fejét.

Az egyháztörténelem lapjain ismételtén találkozunk válságos időkkel, melyekben a szenvedélyek, az istentelenség vad kitérésait sem a pápák szava, sem a királyok fegyvere meg nem gátolhatta. Ekkor Szűz Mária lépett a küzdőterre és egy olvasóval bilincselte meg a pokoli szörnyetveget és dobta vissza az örvénybe.

Ezen esetekre gondolt bold. sz. Atyánk, midőn egész uralkodása alatt évről-évre Szűz Mária buzgó tiszteletére hívta fel a keresztényeket. Ezen okból rendelte el a „legszentebb olvasóról“ nevezett Asszonyunk ünnepét és a rózsafüzér minden-napi elmondását október havában, remélve, hogy az Isten Anyja, a mint sok véstteljes időben segítségére jött a küzdő egyházak, a szomorú időkben is lefogja kezdeni ugyanezen egyház elleneit. Nem is csalódott ezen reményében, mert saját vallomása szerint csakis Isten Anyja csodálatos oltalmának köszönhetette számtalan nagyfontosságú ügynek áldásos sikerét.

XIII. Leó jó harcot harcolt. Hivatása az volt, hogy védje az igazságot és gyógyítsa a beteg társadalmat. Ha teljes siker nem koronázta is fáradozását, mégis ama meggyőződéssel szállott sirba, hogy a gonoszság tervei nem fognak győzelemre jutni, mert a pokol hatalmaságai nem fognak erőt venni Krisztus egyházán. A pápa nem órákkal, napokkal, évekkel számol, hanem Istenre bizza a győzelem idejét.

Az egész világ árvaságra jutott, mert meghalt a sz. Atya. De ha meghalt is Leó, Péter tovább él. Sirjunkt Atyánk ravatala előtt, de ne szomorkodjunk túlságosan, mert nem soká leszünk árvák. Pár hét múlva, úgy reméljük, Jézus Krisztus helytartója újra feltámad egy dicső utóban.

Imádkozunk bold. Atyánkért, hogy Isten minél előbb dicsőítse őt meg az égben; de imádkozunk azért is, hogy jóvendő pápánk megválasztása zavartalanul megtörténhessék; a pápa személyének megválasztását pedig bizzuk Jézus Krisztusra, ki meg tudja és meg fogja találni azt a férfit, kit a jelen időkben legalkalmasabbnak tart az egyház vezetésére.

XIII. Leó emléke pedig élni fog minden magyar katolikus szívből; mert nem felejtheti el senki közölnünk azt a páratlan szeretetet és érdeklődést, melyel nemzetünk sorsát kísérte és egyetlen egy alkalmat sem mulasztott el, hogy azt velünk szemben kimutassa. „Az igazak lelkei pedig az Isten kezében vannak és a halál gyötrelme nem éri őket. Az esztelenek szemében meghalni látszanak és kimulások gyötrelmek tartatják, és tőlünk való elmenetelük veszedelmek; ők pedig békességben vannak.“ (Bölcs. 3, 1—3.)

A Szent Atya utolsó napjára vonatkozólag közlünk ezt a nekünk küldött eredeti római levelet: Jul. 20-án d. e. 9 órakor Mazzoni és Lapponi orvosok a következő hirdetést tették közre.

„Az elmúlt éjen a Szent Atya csak rövid időközökben pihent.“

„A helyzet súlyos. Érverés 94. Lélekzés 32. Hőmérsék : 36,2.“

Még a délelőtt folyamán érkeztek a Vatikánba Oreglia, Respighi, Mathieu, Ferrata, Cassetta, di Pietro, Casali, Cavignis és Segna bíborosok.

Azonnal küldöttek Vanutelli bíborosért, ki a Szent Atyának gyónatója: 11 órakor megadta a bíboros a feloldozást „in articulo mortis.“

Jelen voltak Oreglia, Rampolla bíborosok és Ó Szentsége unokái.

A Szent Atya magasztosult arecal fordult Oreglia és a többi bíborosokhoz, s az Egyházat s annak sorsát gondjukra bízva, kissé elesenedült.

Pár perc múlva Bisleti monsgr. járult a Szent Atyához s áldását kérte az Anticamara összes személyzetére.

A jelenlévők letérdeltek. Ó Szentsége áldására emelte jobbját s ezt mondta: „Ez legyen az utolsó Istenhozzád.“ („Sia questo l'ultimo vale.“)

Déli 12 óratól 1-ig a betegségnek újabb rohama következett. 1 órakor némileg szünet a betegség. Pár perc múlva a „Capitale“ c. újság azt hozta, hogy valaki a Vatikánból jövet azt mondta, hogy a Szent Atya meghalt.

Minthogy az illető személyiség nem volt megnevezve, nem hittünk neki, de valami sejtlem azt sugta, hogy már rövid idő múlva mégis igaz lesz a hír.

Ez alatt az összes bíborosok a Vatikánba siettek. 2 órakor Ó Szentsége Rampolla és Pierrotti bíborosok fogadta. Ez utóbbival a szent olvasóról beszélgetett. Ezután a többi bíborosok járultak a Szent Atyához s kezesökölés után távoztak.

A diplomáciai kar az előszobában maradt. Majd Ó Szentsége unokái Pecci Lajos, Camill és Richard grófok vetek búcsút az egyház fejétől, s Ó áldását adta rájuk. Erre ismét heves roham következett. Mazzoni kijelentette, hogy az orvosi tudomány már segíteni nem tud.

3 óra 30 perckor Ó Szentsége visszanyerte eszméletét, s néhány szót intézett a jelenlévőkhez.

3 óra 50 perckor még egy heves katarus következett, azonnal hívták Oreglia bíborost és 10 perc múlva már . . . XIII. Leó nines többé. A tiarát az égi koronával cserélte fel.

A bíbornoki kar dekánja Oreglia bíboros átveszi a hivatalos jelvényeket s intézkedik a konklave egybehívása érdekében.

Az olasz kormány azonnal bekerítette a szent-Péter teret, a két oszlopsor köréit katonák töltik be, hogy esetleges zavargások elő ne forduljanak.

A hír csakhamar gyászba borította az örök várost. A kereskedéseket csaknem mind bezárták tulajdonosaik. A szent-Péter téren mindig és mindig nő a tömeg, felve néz a szent Atya lakosztályának ablakára, de csak a szomorú valóság jeleit látja ott. A szent-Péter templomban pedig az Oltárszentség kápolnája előtt térdelők ajakáról forró ima száll az égből a meghalt pápáért és az Egyházért, szent-Péter sirja fölött a sok mées esőndésen pislogó lángja égfelé irányítja gondolatainkat és reményt önt szívéinkbe: „portae inferi non praevalerunt.“

A diplomáciai kar most már megkezdí találgatásait az új pápa iránt, s a különböző jelelték mellett vagy ellen száz és ezer érvet,

ököt, indokot, érdeket hoz fel, s igen kevés kombinálónak jut eszébe, hogy szent Pétert nem az apostolok, hanem maga az Úr Jézus választá ki egyháza fejéül, s hogy az Úr Jézus ma ép úgy szíven viseli egyháza sorsát, mint 1870 év előtt, hogy az egyház szintén az, a melyet az Úr alapított s a köszál is ugyanaz, a melyre az Úr épített, így hát csak egy érdek jöhet itt tekintetbe, még pedig az Úr Jézus érdeke; s hogy ennek győznie kell, az bizonyos, és hogy győzni fog az is bizonyos.

Mi tehát a Mindenható szent akaratán megnyugodva, imádkozunk Egyházunkért s annak minden tagjáért.

Apponyi beszélt.

Az elmúlt hét magyar politikájának fontos momentuma volt az Apponyi beszéde. Már napokkal előbb hirdették, hogy Apponyi nyilatkozni fog s midőn a pápa halála miatt egy napot késett — valósággal lázas türelmetlenség fogta el nemesak a politikusokat, hanem a karzatrjáró műkedvelőket is. Az Apponyi beszéde iránt való érdeklődés a mai felfordult állapotok közt nagyon érthető. Az ő egyénisége, tiszta politikai multja, szónoki tehetsége, államferfiúi bölcsesége esemény számba vitték az ő felszólalását. — Minden oldalon és párton azt várták, hogy Apponyi olyan kiutat fog mutatni, amely mindenkit kielégít. A feleségátútt várakozás nem egészen elégtudott ki, habár az ellenzék is sűrűen éljenzett és helyeselt, a végén pedig hívei valósággal megostromolták, hogy üdvözölhessék.

Beszédeknek legfőbb és legérdekesebb tétele az volt, amelyben kijelentette, hogy a magyar csapatoknál a szolgálatban és a vezényletben a magyar nyelv érvényesülését olyan követelménynek tartja, a melynek előbb-utóbb érvényesülni kell. Ebben a kijelentésben csak egy meglepő van, hogy a kormánypárt egy ki-magasló alakjától származott, hogy határozottan elismeri a magyar nyelv jogát a hadseregben. Ettől eltérte semmi reményekre jogosító nines benne, mert mi az az „előbb-utóbb“? Hiszen 35 év óta mind csak előbb-utóbbozunk s éppen azért nem jutottunk egy jótányit sem előre a hadsereg magyar szemlében.

Apponyinak erős hazafiasságában senkinek sem szabad kételkednie, valamint törhetetlen di-nasztikus hűségében sem. A mikor tehát az „idő kérdésevel“ a nemzeti aspirációknak bizonyos meghatározott idő alatt való teljesítését sem helyezte kilátásba: akkor azt a veszedelmes meggyőződést kelthette fel az ellentáborban, hogy a magyar vezényszót, a magyar zászlót és magyar címet a bécsi felső körök semmi szín alatt sem akarják. Hogy mennyire veszedelmes pedig ennek a véleménynek megerősítése és meggyőződéssé érlelése — azt itt fejtegetni felesleges.

Mindenképpen helyes volna az a felfogása, hogy a nemzeti előhaladás terén a nyugodalmis módszer híve, a fokozatos haladás politikusa. Helyes volna mondjuk, ha abból a fokozatos haladásból csak egy szemernyi közjogi vívmányt tapasztaltunk volna eddig. Egy egységes független nemzet beszélhet így, annak csak önmagával van dolga — nálunk másként állanak a viszonyok. Nálunk a lassúságok esetben egyet jelenthet a halállal, az öngyilkossággal. Azért mégis volt Apponyi beszéde ezenrészenek is megnyugtató eredménye: annyira bizik a nemzeti követelmények teljesítésében, hogy ha a vederőtörvényben nem kapna garanciákat követelményeire nézve — akkor egészen új módszerhez nyulna azaz átmenne az ellenzékre.

Beszéde második részében a mai helyzettel s az ellenzék küzdelmével foglalkozott. Az ellenzék

haremodorát ő is elítéli — mint sokan, de ő sem mutat reá, hogy miképpen harcoljon hát egy kisebbség a nagy és erős zaks többséggel szemben.

Teljesen Klun-Hedervary politikájára hívének vallja magát, mert ez a politika minden tekintetben a Szell politikájának folytatása. Ebből csak azt konstatáljuk, hogy a miniszterelnök maga gyenge lábon állhat pártja körében is, ha Apponyit kellett támogatásul hívnia az ő általános tekintélyével. Apponyi tehát beszélt, de a kibontakozás egy esepet sem közeledett.

XIII. Leó és Magyarország.

A zarindokok ezrei tehetnek tanúságot arról, hogy a Szent Atya milyen különös jóindulattal volt mindig hazánk iránt. Ennek a vonzalomnak azonban maradandóbb emlékei is vannak. Ez az a két enciklika, melyet a magyar püspökökhöz intézett. Az egyiket akkor küldte, mikor Budavár visszafoglalásának emlékét ünnepeltük.

Szeretettel emlékezett meg ebban hazánkról, mint a kereszténységnek hosszú időközön át a pogánysággal szemben védőbástyájáról. Szeretettel buzdítja magyar papjait és híveit, hogy a keresztény szellemet, mely lesöpörte Buda várfokáról a felhárd uralmat, védjék, őrizzék, ápolják a modern ellenség támadásaitól.

A második szöveget akkor intézte hozzánk, a mikor az egyházpolitika a keresztény szellem fennállását fenyegette. A pápának ez a levele határozottan körvonalozott programot tartalmaz a kath. Magyarország megújítására és megerősödésére. És ha ma a katolicizmusnak hazánkban való újra éledéséről beszélhetünk, ezt elsősorban ennek a pápai buzdításnak köszönhetjük. Figyelme minden ügyesbajos dolgunkra kiterjedt s látszik, hogy bajainkat a lehető legjobbban ismerte. Az ő buzdító és intő szavának nyomán támadt az a pezsgő élet, melyet ma a kath. társadalomban látunk. Megismertetjük tehát olvasóinkkal ezt az enciklikát annak bizonyítására, hogy ez valóban a hazai katolicizmus felbúorzója volt.

A pápa az egyházpolitikai zavarok alkalmából a bajok forrásához megy vissza s a kath. szellem megvédésére és megerősítésére hívja fel a lelkipásztorokat és a híveket. Határozott, öntudatos és kitartó munkásságra hív fel bennünket, hogy vallásunk elveit a nyilvános és közéletben is érvényesítsük.

Ezért mondja: „... némelyek a katolicizmus közül mikor éppen a legnagyobb erővel és állhatatossággal kellene arra törekedniök, hogy óvják, védelmezzék az egyház jogait, az emberi okosság bizonyos nemétől vezettetve vagy az ellenkező oldalra fordulnak, vagy a harcban magukat szerfelett félénknek és gyengének tanúsítják: könnyen be lehet látni hogy ez az eljárás kétségkívül a legnagyobb veszedelmeknek nyit utat, különösen ha azok részéről történik, kik vagy tekintélyüknek fogva bírnak befolyással, vagy a tömeg véleményére tudnak hatni.”

A kath. öntudat ébrentartására, megerősítésére szükségesnek tartja a kath. nagygyűlések évenkénti tartását. Örvedtesen tapasztaljuk, hogy e figyelmeztetésnek oly szép eredménye lett. Ma már a magyar katolicizmus színe-java évenként összegyűl az ország szívében, hogy dolgait megbeszélje, bajainak gyógyító eszközeit kutassa.

Ugyancsak a Szent Atya tanácsára teremtette meg azt a politikai pártot, amely a keresztény elveket igyekszik a törvényhozó testületben is diadalra juttatni. „A törvényhozók testületébe ismert vallásosságú és kipróbált erényű

férfiakat kell beválasztani — ugymond — kik állhatatos lélekkel bírnak szándékuknak megfelelni s kik a kath. ügy jogainak kivívására köszek és serények.”

Persze, hogy az ugynevezett liberális sájtónak és köröknek nem tetszett ez a felhívás, mert létüket veszélyeztette.

Ma már a sok és vad támadás ellenére is azt látjuk, hogy a parlamentben is van egy politikai párt, amely ottan egyházunk és vallásunk érdekeit védelmezi s nem engedí, hogy rólink nélkülünk intézkedjenek.

Ezzel kapcsolatban a sajtó jelentőségét is hangsúlyozza a Szent Atya. „Látjátok, tisztelendő testvérek, — mondja — hogy úgy a hírlapok, mint a könyvek segítségével mily erősen harcolnak azok, kik az egyháztól eltevelyedtek, hogy széles körben hintsék el mérget a nép között tevelyeknek, rontsák a jó erkölcsöket s elszakítsák a sokaságot a keresztény élet eslekedeitől. Lássák be tehát végre a ti emberreitek is, hogy itt az ideje valami nagyobbat kezdeni ezen a téren is, s minden módon rajta lenni, hogy iratokat állítsatok az iratokkal szembe, amelyek megfelelőeknek a harc, a küzdelem fontosságának és a bajok ellen alkalmas gyógyító szert szolgáltatassanak.” Tehát valami nagyobbat tenni a sajtó terén! Világos beszéd. Bővebb magyarázatra nem szorult, az okokat fejtegetni nem szükséges azok előtt, a kik érteni akarnak — süket füleknek pedig amugy is csak malomba hegedülnének. A Szent Atya mondta: a kath. sajtó, a kath. irodalom terén valami nagyobbat kell tennünk! 1893-ban mondta. Nem tagadhatjuk, hogy azóta, — talán éppen e buzdítás következtében — igen sok történt, de azért ne álltsuk magunkat azzal, hogy elég történt. Vessük össze az egyházellenes lapok számát, anyagi erejét a keresztény lapokéval: akkor látni fogjuk, hogy bizon még igen sok a teendőnk.

Sajnos volna, ha magyaráztnunk kellene, hogy napjainkban minden akciónak, minden mozgalomnak a sajtó és irodalom a legelső feltétele és legerősebb támasza — tehát kath. élet teremtésére kath. sajtóra van szükségünk.

Különös sulyt fektet továbbá a Szent Atya tanítás-ügyünkre. Erről szól enciklikájában a legreztetesebben és leghatározottabban. Pillantást vet az oktatás minden fokára s rámutat a hiányra, a sebekre. Fájjalja, hogy az elemi oktatásnál el van hanyagolva a vallásitanítás s hogy a papság nagyrésze hivatásának éppen ezen legszébb és legszükségesebb oldalával olyan keveset törődik. És így legfőbb okozója lesz a nép sülvedésének, erkölcsi elvakulásának, hitbeli közönyösségének. A közép- és felső-iskolákra vonatkozólag is több mélyreható és gyakorlati tanácsot ad. Kiemeli, hogy törekedni kell arra, hogy a kath. alapokból keletkezett iskolák igazán kath. jellegű legyenek. Erre az intésre a felekezetenküli törekvésekkel szemben különösen rá szorultunk. A bizonyító példák általán ismeretesek, nem hivatkozunk tehát rájuk.

A papok nevelésére vonatkozólag is ad tanácsokat. Felhívja a fópásztorokat, hogy a legjobb rendszert honosítsák meg a papi seminariumokban és törekedjenek azokat minden szükséges eszközökkel ellátni. — A papnevelő intézetek dolga azonban olyan kérdés, amely még mindig megoldásra vár. Gyökeres reformok s újítások szükségesek oda, ha azt akarjuk, hogy a változott viszonyoknak megfelelő legyenek.

Buzdítja végül a lelkipásztorokat, hogy a világaiak társulatainak és konfraternitásainak régi virágzásukba való visszaállítására törekedjenek. Az ilyen társulatok ugyanis amint a nép

vallásosságát, úgy a papsággal való egyetértést a leghatásosabban emelik és szilárdítják.

Ezzelük és tudjuk, hogy ezen a téren is nagyon, nagyon sok tennivaló van nálunk. Ime illetenkenképpen mutatott reá a Szent Atya arra, hogy a magyar kath. egyházat fenyegető veszélyek elháríthatók, ha mindenki megismeri a saját napi kötelességét és azt buzgón teljesíti.

A buzdítás, a figyelmeztetés óta sokat haladtunk, de mennyi van még hátra!

Sándor József E. M. K. E. főtítkár és a katolicizmus.

Feltesszük, hogy olvasóink ismerik a napilapokból azt a mesteri kis beszédet, melyet a magyar képviselőház elnöke, Apponyi Albert gr. megemlékezett a kath. anyaszentegyház elhunyt fejeiről. Azt is tudják olvasóink, hogy a ház elnöke a világ gyászára való tekintettel egész napi szünetet akart indítványozni, de ennek keresztülvitelében két szabadkőműves, névszerint Sándor József és Benedek János megakadályozták. A két szabadkőműves(?) közül bennünket az egyik, Sándor József, közelebből érdekel, mert erdélyi képviselő, mert az Emke főembere, mert a kath. papsággal igen sokat szokott kacérkodni. Azért olvasóink tájékoztatása végett közöljük az alábbi sorokat, melyeket a viszonyokat igen jól ismerő előkelő helyről kaptunk.

„Ország-világ előtt föltűnt, föl kellett tűnnie, hogy a magyar országgyűlés még Apponyi remek beszéde után is — csak egyszerűen 10 perces szünetet kapott a kereszténység látható feje halálának bejelentésekor.

Ennek magyarázatát adja Bartha Miklós a „Magyarország” vezércikkében, hogy a szabadkőműves kálmánisták előre fenyegetőztek, hogy ők az ülés felfüggesztése ellen tüntetni fognak. Apponyi tartván a botránytól, a felfüggesztés iránt nem mert indítványt tenni.

A lapok azt írják, hogy azok között a szabadkőműves kálmánisták között, a kik a felfüggesztés ellen leginkább ingerkedtek, különösen kitűnt Sándor József Emke főtítkár.

Áljunk meg itt és szóljunk egy-két szót Sándor József uról. Mondhatnánk ugyan többet is, de ne menjünk a multba messzire vissza, hanem maradjunk csak a legközelebbieknél.

Most egy éve folytát a készülődések a székei kongresszusra s azon részt juttattak a katolicizmus ügyeknek is és előadónak Pál István t státusunk előadóját kérték föl. Az előadó javaslatait három pontban foglalta össze s előzetesen bemutatva, fölküldötték a központi rendezőséghez, ahol azonban az egyik pontot, a mely az iskolákról szólt, törölték. Ebben a pontban az volt, hogy az állam adjon segélyt a katolicizmus egyház iskoláinak, de azok jellegét ne bántsa. Az előadó munkáját az azon három javaslati pontra vonatkozólag dolgozván ki, abból az iskolaügyet annál kevésbé hagyhatta ki, mert neki utasítása szerint a kath. egyház ügyeit kellett előadnia s így természetesen az iskolákról feltétlenül szólania kellett. Nem is hagyta ki ezt a dolgot, hanem a kellemetlenséget kerülni akarván, azt szelidítve újra fogalmazta s előzetesen illetékes helyen be is jelentette.

Azon szakcsoporthoz, a hol a kulturális ügyek előadattak, Sándor József elnökölven, se-hogy sem akarta azon pontnak előadását megengedni; az előadó hivatkozott arra, hogy ő azt a tisztséget nem kereste, őt arra felkérték, neki az egyház szükségét kell előadnia, azokhoz pedig nagy mérvben tartoznak az iskolák is,

mert a kath. egyháznak tartozéka az iskola is; és már azon gondolkodott az előadó, hogy viszály, a mikor is Sándor József a katolikus egyház szükségleteiről készített előadást ott helyben nemkatolikusok cenzurája alá vetette s a mikor azok nem tartották a dolgot veszedelmesnek, ő revízió alá vette, meglajbaszozta s csak úgy engedte előadni. Az előadó egyháza ügye iránti tekintetből, hogy hátha annak valami mégis csak használhat, önmagát megtagadva, előadását megtartotta, de a vele szemben elkövetett méltatlan bánás fölött nyíltan panaszkodott és kijelentette, hogy ilyenü szereplésre többé nem vállalkozik.

Ugyanazon alkalommal Sándor József elnöki megnyitót tartván, örömeinek adott a fölött kifejezést, hogy a kongresszuson nem valósult meg az az aggodalom, hogy az erdélyi részbe akár klerikalizmus, akár agrarizmus jön be akcióval. Azonban senki sem volt, a ki ennek a kifejezésének magyarázatát kérte volna tőle. (Eleg baj! Szerk.)

Különb Sándor Józsefnek mindenesetre lehet oka félni a klerikalizmus veszedelmességétől, mert hiszen neki volt alkalma megismerni a kath. papságot. Tudvalevő ugyanis, hogy nagyon szeret a kath. papok között időzni, azok szája íze szerint beszélve, őket bolondítani, a minthogy tényleg csakugyan bolondulnak is érte. Bámulják, hogy kávinista létére, hogy ismeri a vallást, az egyházat és hogy fejtegeti annak szellemét, magyarázza dogmáit. Előtte nincs titok, ő ért mindent, ő megmagyaráz mindent, érthetőnek és természetesnek tartja úgy a Szentháromság tanát, mint az Óltáriszentség titkát. A papság pedig áhitattal hallgatja, taposlja, ünnepli, körülhordozza s országgyűlési képviselővé választja. Azonban kíváncsi vagyok, hogy a pápával szemben tanúsított viselkedése után a pápista papság hogyan fog viselkedni Sándor József uralmában?

Eddig is tudták, a kik ismerték, hogy ő egy veszedelmes ember, egyik legnagyobb ellensége a kath. egyháznak, a kinél annak inkább ártani nem akar senki. Mostani fellépésével ezt mindenki előtt nyilvánvalóvá tette. Majd megvárjuk, hogy mi lesz ennek a következménye?

Mindezek után nekünk is van egy kis megjegyzésünk, Sándor József ír tovább folytathatja vakmerőségeit, az erőszak és a katholicizmus ellen fő fellépéseinként nem vetnek. Hogyan engedhetette meg az erd. róm. kath. status előadója, hogy felolvasását egy Sándor József cenzura alá vesse? Az ilyen meg nem okolt engedékenységkel csak ellenfeleink szarvait növeljük, a mint ezt a jelenlegi tény is mutatja. A konfesszor minden körülmények között legyen állhatatos és bátor s akkor a Sándor Józsefnek nem fognak a nyakunkra ülni. Adandó alkalmakkal pedig huzzuk le róluk a báránybőrt, hogy nyíltan állhassunk a farkassal szembe.

A magyar kántor mint énekes.

(Vége.)

2.) Bogoskérdés az ének tisztasága. Ismertem kántort, a ki így énekelt: „Jaljal szant lajak estan.” Való igaz, hogy ekkora kaliberű hiba ritkán fordul elő, de kisebb mérvű hangzó-elfajulásal mégis találkozunk. Ismertem ellenben olyan kántort is, aki még az ő és ő közötti különbséget is teljes szabattal kiénekelte. A boldogult Beteg Imre plebános a legszebb hangú papok közé számították, csupán azért, mert ő a szöveget bámulatosan tiszta kiejtésével oly édességet kölcsönzött az énekének, mintha az tiszta színmézzel lett volna bevonva.

Való igaz, hogy a hangzók között az *ú* és *ó* kiéneklése a legnehezebb, s huzamos gyakorlás kell ahhoz, hogy a többi hangzókkal azonos erőben érvényesüljenek. De ezek gyakorlásában is csak türelem és kitartás kell, mert idővel ezek is úgy megesendülnek, mint az *e*, vagy akármelyik, amint ezt tapasztalhatjuk a tenoristáknál. Különb is hol tűnnek meg olyan tenoristát, a ki *i* helyett *é*-t, *u* helyett *ó*-t, vagy *ó* helyett *a*-t énekelne, ha mindjárt színezüsből volna is a hangja? Mindebből az következik, hogy a hibátlan tiszta kiejtés kölcsönzi a hangnak fele szépségét.

3.) Botrányos hiba a slájf és a travestia. Hát ezek kicsodák? A slájf egyik hangnak a másikba való olvadása. Péld. ha én a *d* hangról *á*-ra megyek, de úgy, hogy a közbeeső chromatikus 4 félhangot sem ugrom keresztül. Hát erről az olvadós hangvitelről tudni kell, hogy ez a zenéi műveltségnek kétségtelen jele, mely még a hegedűn sincs megengedve. Azt hiszem, ennyi észrevétel teljesen elegendő arra, hogy a ki netán a slájfot megszokta, siesen visszaszokni róla!

A travestia pedig azon kántori szabadosság, midőn az egyházi ének nyomtatott szövegét a maga privát izlése szerint alakítja át. Pl. „Terdeim a földre hullanak.” „Megtetesült Ige.” „Téged isten imádkunk” stb. Ez a fogás valóságos botrány, sőt merénylet az isteni tisztelet komolysága ellen. Mi lenne az énekek egységéből, ha ezt a csufaságot minden kántor megengedné magának?

4.) Az egyházi énekek tudtom szerint az a rendeltetése, hogy a szent mise esendős részleteit kitöltse. Következésképpen a pap ténykedéséhez kell idomulnia, vagyis úgy legyen beosztva, hogy a magán imák bevégzésekor a papot ne várakoztassa. A ki hosszas előjáték után későn kezd az énekhez s mikor a pap elkészült, ő még a versszakos közepén jár, bizony az rosszul eselcszik. Még rosszabbul eselcszik az, a ki a pap elkészültekor a hátralévő részeket karrierbe fogja, s az éneklő népet hoppon hagyván, áhitatából kilödi. Igenis, ha már benne van a késésben, azt csak fejesse be a rendes tempóban, a hívek lelki épülésére. Ezt a pap nyugodtan be fogja várni, mert hát a szent mise sem egyedül a papért van. De ne feledjük el, hogy a késés gyakori ismétlődése igen könnyen a pap boszantásának színét tüntethet fel.

5.) A kántornak is szüksége volna egy Direktoriurnra, főleg ott, a hol karéneket vezetnek. Ebből előre látni a szent mise minden egyes részletét, s ahhoz képest előkészülni, az egyes énekeket az énektárban kijegyezni. Sőt még azt is tudni, hogy melyik praefatio orgona kísérelével kell kész lennie. E nélkül bizony tőle sem lehet várni, hogy az egyes részek előre a fejében legyenek. Egy husvét 2-ik ünnepén tanuja voltam, hogy lecke után a teljes orgonával játszó kántort alulról esengetésekkel és ijesztő taglejtésekkel megállították. Ekkor a pap mérgezen felkiáltott: „Most sequentia van! Miért nem énekl a kántor azt, hogy feltámadt Krisztus e napon?” Az ilyen épületes jelenetek, s más egyéb okok indokolták teszik, hogy az orgonához is egy direktorium jusson.

6.) Varietas delectat. Ha a Bogár Imre balladának mind a 12 versszakát unalom nélkül el lehet énekelni, abból még nem következik, hogy pl. a Szózat vagy egy másik lyrikus költemény végig éneklése is hasonló élvezetet eredményezne. A templomi énekekkel sem vagyunk különben. Már pedig, — névleg a városi templomokban, — az az ősi szokás, hogy ha a kántor az „Im arcunkra” kezd, annak elevációig bekét nem hagy. Ugyanígy bánik el a szentmise második

felel. Bizony pedig ez fűrészmunka, mely nem szolgál a lélek felüdítésére. — Tény az, hogy igen sok misekedzetre irt énekeinkben írva van a szent mise minden részéhez 1—1 vers, de ezek főleg olvasó misekre vannak szánva és semmi esetre sem arra, hogy énekes miseken is muszáj legyen végig énekelni. Annak okéért csak tartuk meg a régi falusi szokást és énekeljünk a szent mise minden részén külön éneket. A zenéi érzéknek azonban lehetőség itt is érvényesülnie kell. Mert a ki pl. introitusra g-mollból, glóriára pedig h-durból énekel, azt izlésesnek mondani nem lehet.

7.) Hát a hangmagasság? Hidd el kedves olvasóm (t. i. kártársam) ez sokkal fontosabb kérdés, mint első tekintetre gondolná az ember. Némely bariton hangú kántor a közép *á*-nál magasabban nem énekel, mert — úgy mond — nem ér fennebb. Már pedig a nép férfi részének a hangja csak a magasabb hangoknál (b-től f-ig) esendül szépen és itt is szeret énekelni. Érgo a basszusban cserkésző kántorral énekelni nem tud. Ez az egyik szélsőség!

Ha pedig a megyés bucsukon vagyunk, ott a vendégszereplő kántor a felső *é*-nél hordozza a közönséget, a hol ismét a nők vannak némaságra kényszerítve, a mennyiben ők d-nél magasabban énekelni képtelenek. Ez a másik szélsőség!

Általánosságban azt hiszem, a kántornak (normális viszonyok között) nincs joga azzal hozakodni elő, hogy ő csak mélyen, vagy magasan bír énekelni. Mert az ő hangja a közönség szolgálatában áll, s éppen azért olyan hangterjedelmre kell törekednie, mely az alsó *á*-tól a felső *f*-ig egyenlő erősségben nyilatkozik meg. Ezt pedig a mélyebb és magasabb hangok párhuzamos kultiválásával okvetetlen meg is szerzi, a mire elég alkalma van hétköznapiakon. De a ki vagy csak a kényelmes mély, — vagy csak a magasabb hangok egyoldalú gyakorlásán lovagol, annak hangja az ellenkező oldalon el fog roszdásodni.

Valahányszor a népesebb, vegyes közönség énekére számítanak, soha sem szabad az éneket olyan hangnemen kezelni, mely a *d*-t, legfennebb az *esz*-t felülhaladja. Mert hiszen az a templomi ének hangzik a legfenségebb harmóniában, a melyben mind a női, mind a férfihangok természetes erősségökben érvényesülhetnek. Gyermeké énekénél a hang maximuma *cisz*.

A kántori ténykedésnek, noha ezerféle tekintetből vannak kívánni valói, én most többjét fel nem sorolom. A miket itt fejtegettem, mindazok egy pár sorban itt elferthettek volna. Mert ha ténykedésünket a mélyeséges alázat, benső áhitat és tökéletességre törekvés vezeti, elsorolt hibáinknak önmaguktól kell elenyészniök. Ha nem vezetne a világius tetszészvágó önmagunk fitogtatására, hanem semmisségünk érzetében vezetnök híveink imáját az Ur trónja elé, akkor a mi funkcióinknak ferde kinövésai sem volnának.

Ha pedig valaki talázza érzi magát, azért reám harag ne legyen, mert én vagyok az, a ki legelől mondom: mea culpa! mea maxima culpa!

Buzás János.

HIREK.

Püspök urunk Ő méltósága Szentseges Atyánk XIII. Leó pápa Ő szentsége elhalálózása alkalmával az *ünnepélyes gyász isteni tiszteletek tartására vonatkozólag* lapunk vezetőjében közölt VIII. sz. főpásztori körlevelének folytatásában a papságnak a következőket rendeli:

1.) A gyász isteni tisztelet napján a szent mise in Anniv. OO. fid Def. (forma I) veendő cum unica oratione pro defuncto Summo Pontifice — melyre a polgári és katonai hatóságok eleve meghívandók.

2.) Minden nap ezenkívül két csendes misét végezz.

3.) A választás kedvező és örvendetes kimenetelért minden nap a szt. misékben a collecta „pro eligendo S. Pontifice” vétessek.

4.) Mindennap a plebaniális misék után 3 Miatyánk és Üdvözlégy mondanó ezen hozzáadással: „*Mindenható Isten! Alázattal leborulva esedezünk Hozzád: adjon a te végtelen jóságod a római Szentegyháznak pópát, ki felölünk való épületes gondosságával előtted mindenkor kedves, néped előtt pedig üdvös kormányzásáért a Te szt. neved dicsőségére állandóan tisztelt legyen. A mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.*”

5.) Julius 29-én pedig ünnepélyes votív mise tartandó „Pro eligendo Summo Pontifice.”

Könyörögjünk Püspök urunkkal egyetemben mindnyájan keresztény testvérek, hogy az isteni Gondviselés ezen mostoha időkben adjon nekünk újból olyan Szent-séges Atyát, a ki szerető szívvél, erős karokkal Szent Péter hajóját, anyaszentegyházunkat, melyen a pokol kapui sem vehetnek erőt, a kor és az emberi szenvedélyek zajongó hullámain keresztül az örökké valóság kikötőjébe dicsőségesen bevezetni képes lehessen.

— **Ünnepélyes gyász isteni tisztelet.** Püspök urunk ő méltósága esütörtökön folyó hó 23-án szentséges Atyánk XIII. Leó pápa ő szentsége elhalálása alkalmával ünnepélyes engesztelő szent mise áldozatot mutatott be az Urnak a székesegyházban az elhalt lelkének nyugalmaért. A gyászmisén részt vett a cs. és kir. várpáranocsok, a téraparancsnokság, a kir. törvényszék, az ügyészség, az Oltáregylet tagjai, a várositanás, az osztálymérnökség, posta-távirda és MÁV. állomás főnöksége, az erdőgazdálkodás, az adóhivatal, a csendőrség és pénzügyőrség vezetősége — több előkelőség és nagy sokaság városunkból.

— **Személyi hírek.** Püspök urunk a csik-somlyói szentgyakorlatokról haza érkezett. Báró Huszár Károly Abafajáról és Beldi László főispán Segesvárról mint püspök urunk vendégei városunkban időznek. — Tamási Áron kanonok Prokúpek Sámuel pápai kamarás kíséretében folyó hó 23-án az esti gyorsvonattal több heti szabadságra ment.

— **Bérmálás.** Püspök urunk július 24-én házi kápolnájában megbérmálta gróf Beldi Kálmán fiát — Gergely grófit. Bérmáatya báró Huszár Károly és Beldi László főispán voltak.

— **Személyzetiek.** a) Áthelyeztettek a következő káplánok: Bartos Mihály Zetelakáról Csikszeredába, Mészáros József Gyergyó-Ditről Nagykászonba, Oláh Dániel Baróthról Bereckbe, Orbán Dénes Bereckből Marosvásárhelyre, Tóder Imre Nagykászonból Gyergyó-Ditrőbe. b) Az újmisések közül káplánoknak küldettek: Bálint Péter Homoród-Lövétére, Korbuly Ignác

Baróthra, Simon Sándor Zetelakára és Márton Endre püspöki udvari káplánnak nevezetett ki. Lőrincz Sándor csikszentimrei plebános javadalmára investitúrát nyert.

— **Megtérés.** Markó Andrásné Szabó Anna kiskapusi lakos a ref. vallásból a róm. kath. anyaszentegyház kebelébe visszatért. A hivatalomás jul. 19-én történt a vasárnapi mise evangéliuma után, mikor Tözsér László lelkész a kath. anyaszentegyházba mint Krisztus igazi egyházába való visszatérés szükségességéről a szentírás alapján, a vecsernyei ker. tanítás alkalmával pedig szintén arról a józan ész alapján tartott meggyőző beszédek.

— **Nyílt kérdés.** Mivel a kath. iskolák ellátlamosításával napról-napra nő az állami tanító-kántoroknak a száma, kik hétköznapokon vagy éppen nem, vagy csak „nagy tisztázás” után orgonálnak, dacára, hogy a kántori összes funkciók elvégzésére fogadtatnak fel a hitközségek által, nevezetnek ki a püspöki hatóság által: tisztelettel kérdem a plebános urakat, kiknek ilyenmü püspöki tiszttartó és tárgyaló „állami kántori” ügyeik voltak, sziveskedjenek részletes tájékoztatással szolgálni, hogy az ily kántorok kötelesek-e a mindennapi misék alatt is orgonálni a hívek épülésére. Egy állami kántor papja.

— **Cecilia egyesület erdélyrészi köre megalakult.** Az egyházi zene virágzású kora, mely Nagy Szent Gergely idejében vette kezdetét, a tizenhatodik század nyíltával hanyatlani kezdett s annyira súlydott, hogy azt majdnem egészen a világius zeneszellel foglalta el. Ne menjünk messzire; magunk körül napról napra van alkalmunk oly miseénekeket (Óh Isten szt. fölségedet stb.) misérészleteket (Tantum ergo . . . Aldunk téged . . . stb.) és Máriadalokat hallani, melyek inkább táncra, mint ajátosságra alkalmanak. A kinövésnek ostorozása s a régi egyházi zene és ének visszaállítása céljából hazánkban is 1897-ik évben megalakult az Orsz. Cecilia-Egyesület, mely mai napig már is sok szép eredménnyel dicsékedhetik. Tagjai napról napra szaporodnak s az Egyesület Egyházi Zeneközlönyre, melyet a tagok a befizetett 2 kor. tagsági díj fejében kapnak, útattór a régi szép zene és ének felé. Ezen egyesület e hó 18-án Csik-Somlyón egyik fiókkörét: Cecilia Egyesület Erdélyrészi körét alakította, melynek fővédnökségét az ott jelen volt erdélyi püspök úr ő méltóságú kegyes volt magára vállalni. Ezen alakuló gyűlés lefolyásából ez alkalmkor csak azt jegyezzük meg, hogy a választmányla Alsófehérmegyéből egyhangulag főtiszt. Zomora Dániel gyfkehárvári kanonok-, Resch György gyfkehárvári székesegyházi karmester és Ertl Vendel gyulafehérvári állami tanító választattak be. Már jelen alkalmkor is felhívjuk az egyházi zene pártolóit, mivelőit, papságot és kántorokat hogy az Egyesületbe belépni ne resteljenek.

— **Halálozás.** Kovásznai Kovács Sámuel f. hó 78 éves korában elhunyt Alvincen. Az öreg, kit az egész környék csak „Samu bácsinak” hívott állandó jökevdü, trefás öreg úr volt, a ki büszkén hivatkozott negyvennyolcas voltára s márc. 15-i ünnepeken terjedelmes, sajtóságsok szöfűzésű beszédek olvasott kuruc voltának bemutatására. R. i. p.

† **Molnár János.** Melysége részvétellel irjuk ezen sorokat. Gyergyóból végtelen szomorú gyászjelentést kaptunk a mult héten, melyben a gyergyói kath. esperesi kerület papsága szomorú szívvel tudatja, hogy a jó paptárs, a buzgó lelkipásztor, a szerető rokon Molnár János Gyergyó-újfalvi nyugalmazott plebános, szent-

szeki tanácsos és tiszteletbeli főesperes munkás életének 58-ik, papságának 34-ik évében békével viselt hosszas szenvedés után a végtelenségekkel megerősítve jul. 18-án e mulando földi életét az örökké valóval cserélte fel. Mi az elhunytban egyházmegyénk egyik derék és kiváló magas tudományú papját gyszoljuk. Mint theologiai és lyceumi tanár több éven át volt városunk lakója és itt is mint lelkiismeretes tanár tanítványai szeretetét, mint kiváló ágilis társadalmi egyén mindnyájunk gszteletét, közbeesülését feledhetetlenül kiérdemelte és azért halála úgy városunkban mint az egész egyházmegyében mély részvételt keltett. Mint gyergyói pap valóságos lelke és koronája volt a kerületnek. Szava mindig nyomott, mert az igazság szava volt, eselekedetei mindenben önzetlenek és tiszták voltak, a miért úgy paptársai, mint hívei végtelen rajongással szerettek. A hívek és a papság ezen kölesönös szeretetéből nőtt ki azon fényes ováció, melylyel őt papsága 25 éves jubileuma alkalmával minden oldalról megtiszteltük — és a melyről annak idején lapunk is hosszasanban megemlékezett volt. A meghaldogult temetése folyó hó 20-án Gyergyó-Szentmiklóson ment végbe óriási részvét mellett. A jó Isten adjon neki örök nyugodalmat és jutalmazza meg nemes lelkét az örökkévalóságban az örökké tartó boldogsággal.

— **Elismerés egy tanárnak.** Mindig büszkeség tölt el bennünket, ha statusunk tanárainak valamelyikét munkásságáért felsőbb helyről elismerés éri. Éppen azért közöljük az alábbi két levelet, melyeket a vall- és közoktatásügyi miniszter intézett Csérni Béla dr. gyulafehérvári főgimn. tanárhoz.

I.

Kedves Tanár ur!

Nagyon köszönöm becses figyelmét, hogy Alsófehérvármegyének római kori történetéről irt érdekes munkáját szives volt nekem megküldeni.

Kitünő tisztelettel

Wlassics sk.

II.

Igen tisztelt Tanár ur!

Hálás köszönetet mondok megtisztelő figyelméért, melylyel az alsófehérmegyeyi történelmi, régészeti és természettudományi egylet XII-ik Évkönyvét és kisebb dolgozatait (ezen kisebb dolgozatok közt volt a Közművelődésből különnyomatban megjelent „Az erdélyi r. k. státus tanárainak anyagi helyzete” című felolvasása is, melyet a szerző a kézdivásárhelyi kongresszuson adott elő.) nekem megküldeni sziveskedett.

Kitünő tisztelettel vagyok igaz híve

Wlassics s. k.

— **Megszökött furfangos csalónó.** A nyári idő a csalók és a tekerzők valóságos eldorádója. Hemzsegnek az utcaókon, mint a eserebogár és betolakodnak mindenhová, a hol ember lakik és egy kis reménységet találnak a könnyű keresetre. Egy ilyen furfangos csalónó, a ki magát eszelőnek tette, a mikor kisült turpissága, közzált keresztült a mult szerdán jul. 23-án városunkon. Állítólag Egerből jött; az elhalt Kozma kanonoknál lakott és igen jó ismerőse a többi nagyságos uraknak is. Üzérkedései közben belátogatott a helybeli plebániára is és Papp Juliánna névre szóló keresztlevelét kereste házassági célra. Mindenfelé azt híresztelte, hogy közeli rokona Papp Jenő helybeli hadbírónak, kinek nevére több megrendelést is eszközölt a városban. — mig az éber rendőrség nyomára jött az ügyes csalónak — kit nyakonesipve, mint szinlelt eszelőt beszállították a városi kórházba.

A furfangos nő azonban éjnek idején itt kifestette az ablak részeit és szép eszedesen városunkból a tegnapelőtt éjjel megszökött. Vigyázzanak azért az érdekeltek a vidéken és ha majd Papp Juliánna, egy apró zömök kötési nő tisztelét tenné hivatalos ügyben — résen legyenek.

— **Jéghullás.** Kedden délután 5 és 6 óra között városunkon kemény zivatar vonult át, mely alkalommal dió nagyságu jegek hullottak. Mivel azonban ezen szerencsétlenség is szerencsére igen rövid időig, alig pár percig tartott, sem szörlőkben, sem pedig egyéb terményekben nem tett nagyobb kárt.

— **A vetések állása.** Az egész erdélyi részekben a vetések állása a megelőző évekkkel összehasonlítva szép eredményt mutat. Noha a tavaszon a fagy és árvizek egyes vidékeken tettek nagyobb károkat, mindazonáltal általánosságban eddig nem panaszkodhatunk — és ha Isten megtartja az időjárást és a rekkenő melegek után megőriz erősebb jéghullástól — akkor igen örömdetes eredménynek nézünk elébe. Buzgóan imádkozunk !!

A szerkesztő üzenetel.

Több *katholikusnak*. Nyilatkozatuk lapunk zárta után érkezett, tehát csak a jövő számban adhatunk neki helyet.

E. V. Az ének-kurzusról szóló cikke tárgyhalmaza miatt e számból kimaradt.

CSARNOK.

Utazás az örök városba.

Irta és felolvasta a csik-somlyai Mária kongregáció felavató ünnepén *Pap Béla* praefectus.

(Vége.)

Ebéd alatt azonban vízhangoztak a Saneta Marta falai a lelkesülő magyar ifjak pápai és magyar himnuszától. A lelkesülés Zichy Gyula gr. pápai kamarás beléptével fokozódott s nemcsak névnapját, hanem személyét is ünnepeltük a népszerű magyar főpapnak. Házi ünnepélyünk fénypontja mégis csak kegyelmes főpásztorunk távirata volt, melyben azt kívánta a magyar ifjuságnak, hogy az apostolok sírjai tegyék hitvallókká őket. Ez a nap fenségesen telt, mindenünk egy fővel magasabbnak érezte magát, hisz a világ uralkodójának csókolhatott kezét, a mi még a nádszegi paraszt ember szerint is igen nagy kegy s méltó az emlékezetre. Római zárándoklatunkra ezzel feltettük a koronát s másnap nem azért, mintha Rómát kimerítettük volna (beértük volna még öt hónapig) visszaindultunk Rómából. Szívszakadva, búsan mondtunk búcsút az örök városnak, melynek emlékeihez öt boldog nap fűzött. Többen átérve a nagy kitüntetés, könyeztek s emlékül még egy érmet s keresztet vettünk. Vonatra szálltunk s az esti homályban, a holdvilág tanúságánál küldtük az utolsó búcsúpillantást a világ anyja felé! Az némán maradt, utcái zajongtak a kedves olasz rikkanások lármájától, de ezt elnyomta a vonat dübörgése, s mindkettőn diadalmaszkodott egy érzemény, melyet a jó fiú akkor érez, midőn szület elhagyja. A város falai csakhamar a távol ködébe veszték és csak sejtelmünk maradt, hogy az a kupola a szent Péter temploma, az ott a Janiculuson a szt. Pietro in Montorio, nó meg az emlék, mely legtartósabb lesz.

Visszajövet megint vihart kaptunk, még erősebbet, mint menet, éppen azért nagyobb volt az öröm, melyet Fiume megpillantása keltett bennünk. Itthon voltunk. A mikor vonatra szálltunk, csakhamar édes hazánk földjére kerültünk. Már szívzorongva lestük a budai hegyeket, gondolva mi minden szépet fogunk itthon mondani Rómáról, csúcsives templomairól, ereklyéről és egy böles atyáról, kinek áldó keze jóllehet fogóságban van — naponként adja áldását, urbi et orbi, imájába foglalja az egész emberiséget, kü-

lönösen katolikus hiveit s ezek között is kitüntetted kedves magyarjait; a ki nagy és hatalmas, csak azért, mert Krisztus helytartója! Ily gondolatok között csakhamar megérkeztünk a pályaudvar csak most hangzott vissza igazán a pápai himnusz hangjaitól.

Kétszáz megtisztult, ideális ifjúvallett gazdagabb első sorban fővárosunk, azután a haza. Kétszáz ifjú hozta haza a pápai áldást az országra, annak intézeteire s kongregációira. Boldognak éreznem magam, ha általam is, bár csöppnyi kegyelem szállott volna újonnan megalakult kongregációnkra, mert azzal visszafizetve vélném a kitüntetés, mely szerény éneket érte.

Most pedig mondjunk köszönetet mindezek elősegítőjének, kegyelmes püspök urunknak, hogy alkalmat nyújtott nekünk arra, hogy Róma halvány képével megismerkedjünk s esdjük le számára a mennyei boldogságot s addig is jó egészséget s hosszú életet!

Pályázatok.

— **A csik-csatószegi rk. elemi népiskolának** egyik tanítói és segédkantori állás nyugdíjazás következtében megüresedvén, arra 800 korona készpénzfizetés, 20 kor. stolaris jövedelem, egy szoba, konyha, kamra és egy kis veteményes kertből álló javadalmas mellett f. évi aug. 15-ig terjedő határidővel ezennel pályázatot hirdetek.

A megválasztottnak kötelessége leend október 1-ig állomását elfoglalni, az I—II. osztályosokat önállóan, az ismételőket felváltva tanítani s a segédkantori teendőket végezni.

Csik-Csatószeg, 1903. július 6.

Bálint Lajos.
plehános.

— **A marosportusi kincstári róm. kath. kántortanítói állásra** augusztus hó 4-éig terjedőleg a kerületi főesperes úr szíves megbízásából ezennel pályázatot hirdetek. Ezen állomással összekötött járandóságok: a) kényelmes lakás 3 szoba, konyha pince, kút, tágas veteményes kert; b) 600 kor. évi fizetés, melyet a százszebesi m. kir. Erdőhivatal havi előleges részletekben fizet ki; c) 42 kor. orgonálási jutalom díj ugyanazon hivatal pénztárából; d) a gyulafehérvári kincstári faraktárból 20 köbméter kemény tűzifa, melyből az iskola is fűtendő. e.) Minden egyes beiratkozó tanulótlól 2 kor. 50 fill. tanítási és beiratási díj, melyből a tűzifa beszállítása, felvágatása és az iskola mindennemű takarítása számadás kötelezettsége mellett eszközöltetik; f.) az arra jogosultaknak az ötödéves korpótlék. Kötelessége a kántortanítónak az osztatlan népiskolát vezetni és a kántori teendőket végezni. A kellően felszerelt folyamadványok a fenn jelzett határidőig a hegyaljai esperesi hivatalhoz Gyulafehérvárra intézendők.

Gyulafehérvárt, 1903. júli hó 12-én.

Kopacz Gergely.
székesegeyházi káplán.

Főpásztori körlevelek

csinos bekötését jutányos árért és gyorsan eszközli Papp György könyvnyomtató intézetének könyvkötészeti osztálya, és Lelkeszi hivatali nyomtatványok dús raktára Gyulafehérvárt.

Sürgöny cím: **Papp György nyomtató Gyulafehérvárt.**

Az erdélyi római katolikus státus igazgatótanácsától.

Sz. 1188—1903.

Pályázati Hirdetés

tanári állásokra.

Az erdélyi róm. kath. státus gymnasiumaihoz a következő állásokra pályázatot hirdetünk:

- 1) A **brassói** r. k. főgymnhoz a **rajztanári** állásra.
- 2) A **csik-somlyói** „ „ a **latin-görög és mennyiségtan-természettani** tanszékére.
- 3) A kézdivásárhely-kantari r. k. főgymnasiumhoz **magyar-latin, történelem-latin, és mennyiségtan-természettani** tanszékére.
- 4) A **gyulafehérvári, kolozsvári és székelyudvarhelyi** róm. kath. főgymnasiumokhoz a **tornatanítói** állásra, a mivel jár a délutáni játékok vezetése is.

A helyettes tanár fizetése 1600 korona, a rendes tanáré 2400 korona, 200 korona ötéves korpótlék és 500 korona lakáspénz. A tornatanító fizetése a gyulafehérvári főgymnasiumnál 1600 korona, lakáspénze 300 korona; a kolozsvárinál 1600 kor. és 490 kor. lakáspénz; székelyudvarhelyinél 1600 kor. és 350 korona lakáspénz.

Az életkort, vallást, családi állapotot, végzett tanulmányt, hadkötelezettségi viszonyt és netalan eddigi szolgálatot igazoló okmányokkal és tanári képesítő oklevéllel felszerelt folyamadványok **f. évi augusztus hó 3-ig** Meltóságos és főtisztelendő **Gr. Majláth Gusztáv Károly** erdélyi püspök urhoz **Gyulafehérvárra** adandók be.

Kolozsvárt, 1903. július 13-án tartott ülésből.

Az alelnök helyett:

Dorgó Albert
ig. tanácsos.

Bocskor Mihály dr.
titkár h.

Sürgöny: Blaskovits. Sokszorosán kitüntetve

TEMPLOM FESTÉS.Első orszá-
gos műfes-
tészeti és
iparműve-
szetiintézet
Alapított
1887-ben.**Olajba oltárkép**

magas cntm.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	25.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságú arckép, mert örök beese van és egyszersmind szabadisz, továbbá előnyös nász-, név- és születésnap, vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándékol szolgál. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabb kivitelben készítsem el.

Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150
	18	25	40	55	95	120	180

**Poichromozott fa-szobrok,
aranyozott széllel**

magas cntm.	50	70	90	120	140	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A főt. papságnak bíboros hercegprimás úr ő eminenciája 67.598. szám alatt és Tolnai Festetich Tasziló gróf úr ő nagyméltósága által ajánlva. Az oktatást ő nagyméltósága Császska Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű áldozatkészsége folytán olaszországi műfestők és műmárványozóktól nyertem.

Templomfestés stíluszerint, gipsz-márvány (stucco), kereszték aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés, eső által le nem mosható. **Oltárképek festése művészi kivitelben bámulatlan olcsón.** Szegényebb egyházaknak 25% engedély! **Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtanak.**

FELETTE FONTOS

minden mezőgazdára, minden állattulajdonosra, minden juh- és sertésenyésztőre s minden kisgazdára! „Miként hizlalom fel gyorsan sertéseimet?” „Miként lesz marhám gyorsan piacképes?” „Miként gyorsíthatom ökreim bizlalását?” „Mely szerrel érem el teheneimmél és kecskéimmél a jobb tejet és nagyobb tejelést?” „Mivel mozdítom elő növendék marhám gyors felnövéstét?” „Mit kell használnom, hogy marhám mindig egészséges legyen?”

Ez csak az által érhető el, ha a takarmány vagy ital mellé védjeggyel ellátott, törvényesen védett, sokoldalúlag kipróbált s a legmagasabb kitüntetésekben részesített

**Regensburgi „Étvágy” takarmányfűszer
vegyítettik.**

A költsége ennek igen csekély és dúsan visszatérül. Kapható minden nevesebb kereskedésben, vagy egyenest a cégnél:

MEISE LAJOS

mezőgazdasági készítmények gyára

SZÁSZSEBES.

Tájékoztató füzetek és utasítás ingyen szétküldve. Raktárak minden oly községben, hol még eddig nincsenek, felállítanak, mire nézve szíveskedjek egyenest a fenti céghez fordulni.

Főraktár Gyulaféhevárt:

SCHLESINGER TESTVÉREK üzletében, Novák Ferencz-tér.

**HIRDETÉSEKET JUTÁNYOS ÁRBAN KÖZÖL
E LAP KIADÓHIVATALA.****PAPP GYÖRGY KÖNYVNYOMDÁJA**

GYULAFEHÉRVÁRT.

ZELJESEN VONNAN BERENDEZETT KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZÉS.
KÖNYVKÖZÉSZETI MŰHALLGAL KAPCSOLATBAN.

2. cz!

— A kor követelményei előtt meghajolva, és a nyomdát igénylő közönség iránti előzékenységéből is — Isten segédelmével és ügyszerető úri emberek, nemeslelkű felebarátok támogatásával — **ÚJ KÖNYVNYOMDÁT** rendeztem be, minél fogva azon kedvező helyzetben vagyok, hogy a tipográfiahiátol ma már oly sokat kívánó legfokozottabb feltételeknek is eleget tehetek.

— Könyvnyomdám változatos és nagymennyiségű modern betűfajakkal, szépalakú szövegbetűkkel, többletleg segédgépekkel és a könyvnyomtatáshoz megkívántató összes eszközökkel fel van szerelve, úgy, hogy bátran állíthatom, hogy erdélyi hazarészünkben kevés nyomda lehet felszerelés tekintetében ennél előbb való.

— De mindemellett ez a felszerelés csak alapjául szolgál egy nagy, minden versenyre képes könyvnyomdának, a mennyiben teljes erőmből arra fogok törekedni, hogy Isten segédelmével könyvnyomdámot újabb meg újabb eszközökkel erősítem, bővítem és a versenyre képessé fejlesszem.

— Nagyon természetes, hogy ezen szándékomat csakis úgy leszek képes megvalósítani, ha a t. közönség eddig tanúsított becses támogatásával ezután is szerencsésülten fog, — a mit remélve, és kérve, vállalatomat jóindulatába ajánlva, vagyok

Gyulaféhevárt, 1903. június hó. hazafias tisztelettel

PAPP GYÖRGY, könyvnyomtató.

Tisztelettel ajánlom továbbá **KÖNYVKÖTŐ-ÜZLETET**, a hol is mindenféle könyvkötői munkákat elvállalok s azokat gyorsan, pontosan, tartósan és eszónosan a legutányosabb árért elkészítek.

Könyvnyomdám a következő állandó jellegű hetilapok és folyóiratok kiadásával van eddig megbizva: **Erdélyi Oltáregyleti Lap.** (Havi közlöny.) — **Közművelődés.** XXVI. évfolyamában. (Heti lap.) — **Alsófehérmegyei Tanügy.** (Havi közlöny.) — **Gyulaféhevári Hírlap.** XVII. évfolyamában. (Heti lap.)

KOROND

a székelyföld legolcsóbb, SÓVAL TELITETT PORMENTES ENYHELEVEGŐJÜ GYÓGYHELYE.

Ivóvíz — kefir és tejkura. Sós-vasas fürdők, **görvély kórosok** és női bajok ellen szénsavas fürdők **vérszegények** és **lábbadozók részére**; lignosullit belélegzési gyógy mód **tüdőbántalmak** minden neménél.

Fürdőidény június 15-től szeptember 1-ig.

Szobaárak 1 koronától 2 kor. 40 filler. — Ismertetőt küld

◀ GÁSPÁR GYULA tulajdonos (MAROSVÁSÁRHELYRŐL.) ▶

Korondi szénsavas-vasas víz, ajánlva görvélykor, vérszegénység, gyenge emésztés, holyaghurutoknál 1 LITERES ÜVEGGEL 50 rekeszes ládában 12 fillér. — Megrendelhető a fenti címen.